ds. J. de Bruin, preek over Zondag 27-1 van de Heidelbergse Catechismus, gehouden in de Jeruzalemkerk (Chr. Geref. Kerk) te Rotterdam-Kralingen op 4 februari 2024.

Votum en groet.

Zingen: Psalm 25:4:

's HEEREN goedheid kent geen palen;
God is recht, dus zal Hij door
Onderwijzing hen, die dwalen,
Brengen in het rechte spoor.
Hij zal leiden 't zacht gemoed
In het effen recht des HEEREN.
Wie Hem need'rig valt te voet,
Zal van Hem zijn wegen leren.

Schriftlezing: Handelingen 22:1-16:

1 Mannenbroeders en vaders, hoort mijn verantwoording, die ik tegenwoordig tot u doen zal.
2 (Als zij nu hoorden dat hij in de Hebreeuwse taal hen aansprak, hielden zij zich te meer stil. En hij zeide:)
3 Ik ben een Joods man, en te Tarsen in Cilícië geboren, opgevoed in deze stad aan de voeten van Gamáliël, onderwezen naar de bescheidenste wijze der vaderlijke wet, zijnde een ijveraar Gods, gelijkerwijs gij allen heden zijt;
4 Die dezen weg vervolgd heb tot den dood, bindende en in de gevangenissen overleverende beide mannen en vrouwen;
5 Gelijk mij ook de hogepriester getuige is, en de gehele Raad der ouderlingen; van dewelke ik ook brieven genomen hebbende tot de broeders, ben naar Damascus gereisd, om ook degenen die daar waren, gebonden te brengen naar Jeruzalem, opdat zij gestraft zouden worden.
6 Maar het geschiedde mij, als ik reisde en Damascus genaakte, omtrent den middag, dat snellijk uit den hemel een groot licht mij rondom omscheen.
7 En ik viel ter aarde, en ik hoorde een stem tot mij zeggende: Saul, Saul, wat vervolgt gij Mij?
8 En ik antwoordde: Wie zijt Gij, Heere? En Hij zeide tot mij: Ik ben Jezus de Nazaréner, Welken gij vervolgt.
9 En die met mij waren, zagen wel het licht, en werden zeer bevreesd, maar de stem Desgenen Die tot mij sprak, hoorden zij niet.
10 En ik zeide: Heere, wat zal ik doen? En de Heere zeide tot mij: Sta op en ga heen naar Damascus; en aldaar zal met u gesproken worden van al hetgeen dat u geordineerd is te doen.
11 En als ik vanwege de heerlijkheid van hetzelve licht niet zag, zo werd ik bij de hand geleid van degenen die met mij waren, en kwam te Damascus.
12 En een zekere Ananías, een godvruchtig man naar de wet, goede getuigenis hebbende van al de Joden die daar woonden,

13 Kwam tot mij, en bij mij staande, zeide tot mij: Saul, broeder, word weder ziende. En te zelver ure werd ik ziende op hem.
14 En hij zeide: De God onzer vaderen heeft u tevoren verordineerd om Zijn wil te kennen, en den Rechtvaardige te zien, en de stem uit Zijn mond te horen.
15 Want gij zult Hem getuige zijn bij alle mensen van hetgeen gij gezien en gehoord hebt.
16 En nu, wat vertoeft gij? Sta op, en laat u dopen en uw zonden afwassen, aanroepende den Naam des Heeren.

Zingen: Psalm 8:4:
Mijn God, wat is de mens dan op deez' aarde!
De broze mens, hoe klimt hij tot die waarde,
Dat Gij aan hem in zoveel gunst gedenkt;
En 's mensen zoon Uw teêrste liefde schenkt!

Lezen: 12 artikelen des geloofs.
1. Ik geloof in God den Vader, den Almachtige, Schepper des Hemels en der aarde.
2. En in Jezus Christus, Zijn eniggeboren Zoon, onze Heere;
3. Die ontvangen is van den Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria;
4. Die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruisigd, gestorven en begraven, nedergedaald ter helle;
5. ten derden dagen wederom opgestaan van de doden;
6. opgevaren ten Hemel, zittende ter rechterhand Gods des almachtige Vaders;
7. vanwaar Hij komen zal om te oordelen de levenden en de doden.
8. Ik geloof in de Heilige Geest.
9. Ik geloof een heilige, algemene, Christelijk Kerk, de gemeenschap der heiligen;
10. vergeving der zonden;
11. wederopstanding des vleses;
12. en een eeuwig leven.

Lezen: Heidelbergse Catechismus Zondag 27 vr./antw. 72 en 73:
Vraag 72 Is dan het uiterlijk waterbad de afwassing der zonden zelve?
Antw. Neen het; want alleen het bloed van Jezus Christus en de Heilige Geest reinigt ons van alle zonden.
Vraag 73 Waarom noemt dan de Heilige Geest den Doop het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonden?
Antw. God spreekt alzo niet zonder grote oorzaak; namelijk niet alleen om ons daarmede te leren, dat, gelijk de onzuiverheid des lichaams door het water, alzo ook onze zonden door het bloed en den Geest van Jezus Christus weggenomen worden, maar veelmeer, omdat Hij ons door dit Goddelijk pand en waarteken wil verzekeren, dat wij zo waarachtiglijk van onze zonden geestelijk gewassen zijn, als wij uitwendig met het water gewassen worden.

Gebed.

Zingen: Psalm 119:40 en 65:
Vers 40:
Dat ieder, die U vreest, zich tot mij keer',
Die kundig is in Uw getuigenissen.
Maak, dat mijn hart oprecht Uw lessen eer';
Dat niets die ooit uit mijne ziel moog' wissen,
Opdat ik niet beschaamd word'; laat, o HEER,
Laat mij die gunst op aarde nimmer missen.
Vers 65:
Hoe wonderbaar is Uw getuigenis!
Dies zal mijn ziel dat ook getrouw bewaren;
Want d' oop'ning van Uw woorden zal gewis,
Gelijk een licht, het donker op doen klaren;
Zij geeft verstand aan slechten, wien 't gemis
Van zulk een glans een eeuw'gen nacht zou baren.

Na het amen van de preek zingen wij Psalm 68:7.

Geliefde gemeente, toen de kinderen Israëls door de woestijn reisden, brak er een moment aan dat ze ontevreden raakten over het manna dat de Heere dagelijks uit de hemel deed neerdalen. En dat duldde de Heere niet. Toen gebeurde er iets heel ergs in de woestijn, jongens en meisjes, want de Heere zond allemaal giftige slangen. Iedereen die gebeten werd door zo'n giftige slang moest sterven. Dat was naar Gods recht. Maar o, wat is toen Gods ondoorgrondelijke barmhartigheid in die woestijn gaan schitteren! Want toen Mozes met de nood van het volk tot de Heere vluchtte en smeekte of de Heere een wending wilde geven in dit oordeel, kreeg hij het bevel om van koper een slang te maken en die hoog op een stang op te richten. De boodschap klonk door al dat gebeten volk: wie op de koperen slang ziet, zal niet sterven, maar behouden worden.

En het gebeurde ook. Wie door het geloof op de slang zag, al lag u heel dichtbij of ver weg en zag u alleen maar de schittering, hoe het ook zij, als u door het geloof u ogen richtte op die verhoogde slang, dan was het net of het gif verdween, de krachten terugkwamen en u stierf niet. Nee, de kracht van die genezing lag natuurlijk niet in die koperen slang. Die kracht heeft de Heere door Zijn Geest gegeven. Die koperen slang was slechts een teken, maar de Heere wilde met dat teken bij een betekenis terechtkomen. Later geeft de Heere Jezus Zelf ook die betekenis van die koperen slang die zo hoog opgericht stond, dat alle gebetenen het konden zien. In het gesprek met Nicodémus heeft de Heere Jezus gezegd: *En gelijk Mozes de slang in de woestijn verhoogd heeft, alzo moet de Zoon des mensen verhoogd worden; opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe* (Johannes 3:14-15).

Wat een rijk en wonderlijk teken is dat toch geweest, gemeente, die koperen slang, daar midden in de woestijn, te midden van al die gebeten mensen. Weet je wat ze met die koperen slang gedaan hebben, jongens en meisjes? Jaren later hebben ze er een afgod van gemaakt. Blijkbaar is die blijven bestaan de rest van de woestijnreis, blijkbaar is die koperen slang meegegaan het beloofde land in en heeft die ergens een plaatsje gekregen. Maar later gingen ze er altaren bij bouwen en knielden ze erbij. Dat teken, dat ooit zo'n zuivere betekenis had, dat kreeg het karakter van afgoderij. Ze hebben van dat teken meer gemaakt dan het in werkelijkheid was. Is dat in de loop der eeuwen ook niet gebeurd met dat heerlijke sacrament van de Doop? U zou heel die geschiedenis van de koperen slang zo kunnen neerleggen bij de gave, de ontwikkeling en alle dwalingen die er gekomen zijn rondom de Heilige Doop. En dat blijkt wel uit het onderwijs wat we deze middag gaan overdenken vanuit de twee vragen, de eerste twee vragen van zondag 27.

We schrijven boven de prediking: De Doop wordt het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonde genoemd.

We staan stil bij drie gedachten:

1. Hoe de dwaalleer dat ziet
2. Hoe Gods Woord dat bedoelt
3. Hoe het ware geloof dat beleeft

Christus heeft twee sacramenten aan Zijn Kerk gegeven: De Heilige Doop en het Heilig Avondmaal. Het zijn tekenen en zegelen met een diepe geestelijke betekenis. De vorige keer hebben we stilgestaan – voor de eerste keer - bij het sacrament van de Heilige Doop, met name dat het een teken is. Dat teken en zegel bestond uit twee delen, wellicht weet u het nog. Het ging allereerst om het element van zuiver water en vervolgens om de handeling, de ceremonie, namelijk het besprenkelen of het dopen.

We hebben ook gehoord wat de diepe geestelijke betekenis is van het besprenkelen met water. Het wijst inderdaad op de onreinheid van onze ziel, maar tegelijkertijd wijst het heen naar het bloed van Christus en naar de Geest van Christus. Tussen het teken met de ceremonie, en de geestelijke betekenis bestaat een onlosmakelijk verband. En wat is dat verband dan? Wel, zoals het zuivere water de onreinheid van ons lichaam wegneemt, zo reinigt het bloed en de Geest van Christus ons van de schuld en de macht van de zonde. Wat een wijsheid toch van de Heere Jezus Christus om zo'n eenvoudig teken met zo'n diepe geestelijke betekenis aan Zijn kerk te geven! Maar ach, als het gaat om het verband tussen het teken en de betekenis, dan zijn er juist in de loop der jaren zoveel dwalingen ontstaan en de kerk binnengeslopen. Waar dwalingen komen wordt de kerk geroepen om een weerwoord te geven tegen die dwalingen opdat de kerk zou blijven bij de zuiverheid van Gods Woord. Zo hebben de opstellers van de Catechismus dat ook moeten doen als het gaat om de diepe betekenis van de Heilige Doop.

Wellicht weet u dat ze allereerst een weerwoord moesten geven tegen de dwaling die gekomen was in de Roomse kerk. Wat was de Doopleer van de Rooms-Katholieke kerk dan? Die zetten een isgelijkteken tussen het teken en de betekenis. Het was alsof dat teken en de betekenis in elkaar over vloeiden. Dat wil heel concreet zeggen: Op het moment dat een kindje wordt gedoopt en het water op het voorhoofd komt, krijgt dat kindje op datzelfde moment de betekenis van dat water. En worden de erfzonden waarin dat kind geboren is op dat moment weggewassen. Als het water op dat hoofdje terechtkomt is vanaf dat moment het kind rein. Daarom was de Doop bij de Roomse kerk onmisbaar om zalig te worden. Was u niet gedoopt, dan was u verloren. Als een kind zou sterven zonder gedoopt te worden, dan was het verloren. Maar als het de Doop ontvangen had, dan was het behouden.

Het is met name tegen deze achtergrond dat de Catechismus vraagt in vraag 72: Is dan het uiterlijke waterbad de afwassing der zonden zelf? Velen in die dagen, en ook vandaag nog, zeggen volmondig: Ja. Teken en betekenis zijn gelijk. De Doop is de vergeving der zonden. Op het moment dat de Doop plaatsvindt is dat een werkelijkheid. Want zo zeggen die mensen: Het staat duidelijk in het Woord van God. De Doop is het bad van de wedergeboorte en de afwassing van de zonden. Dus is de Heilige Doop de afwassing der zonden. Ja, zo zegt de Roomse kerk het.

Niet alleen tegen de Roomse kerk hebben de opstellers van de Catechismus een weerwoord moeten geven, maar ook tegen de leer van de Lutherse kerk. Wat leerde de Lutherse kerk dan? De Lutherse kerk leerde: Als er kinderen worden gedoopt en er zijn kinderen die uitverkoren zijn, dan wordt op het moment dat het uitverkoren kindje wordt gedoopt, als het ware het nieuwe leven al in de ziel gestort. Dat kan een hele tijd stil blijven, latent blijven, totdat het Gode behaagt dat het tot ontwikkeling gaat komen. Dus wat leerden de Luthersen: In het uur van de Doop krijgen de uitverkorenen al de wedergeboorte in zich. Niet de verworpenen, maar de uitverkorenen. Dan moet het in het leven gaan toenemen, uitbreken en doorbreken. Zou dat nou zo zijn, gemeente? Neen, heel eenvoudig: Neen. Het water doet niets met onze zonden. Het water wast de zonden van een dopeling niet af.

En dat water zorgt er niet voor dat op het moment dat de dopeling gedoopt wordt, en hij uitverkoren is, hij op dat moment het geestelijke leven ontvangt, al kan dat nog een poosje latent blijven. Want alleen het bloed reinigt van alle zonden. Alleen de Geest maakt een zondaar van dood levend. Maar niet het water. Water blijft water. Kijk, als u het zo leert verstaan dat het bloed van Jezus en de Geest van Jezus onmisbaar nodig zijn tot zaligheid van u ziel, dan vindt de Heere u dikwijls in de binnenkamer onder de last van u zonden. En dan hoort de Heere u bedelen: *'Ontzondig mij met hysop, en ik zal rein zijn; was mij, en ik zal witter zijn dan sneeuw'* (Psalm 51:9). Dus gemeente, ik hoop dat het duidelijk is. Het water is de afwassing van de zonden niet. Het water is ook de kracht van de Geest niet.

Want teken en betekenis zijn onderscheiden. Maar ook daarin kunt u dwalen. Dan kan er een visie op de Doop ontstaan die ook in de 21e eeuw nog actueel is. Wat bedoel ik? Laten we even naar Markus 16 vers 16a gaan, waar staat: *'Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden.'* Wat wilde de Heere met deze woorden uitleggen? Welke bedoeling zit daar nou achter? Gemeente, daar zien we weer iets oplichten wat de eerste functie is van het sacrament van de Heilige Doop, namelijk dat het gewerkte geloof door de Heilige Doop versterkt kan worden. Dat het teken de betekenis verzegelt, zodat de ware gelovige kan zeggen: Zo zeker als het Doopwater mijn hoofd heeft natgemaakt, zo zeker mag ik geloven dat vanwege het dierbare bloed van Christus, al mijn zonden tot in eeuwigheid vergeven zijn. En zo is het ook.

Maar ja, dan komt de dwaling. Want, zo zeggen sommige mensen: Als het dan zo ligt dat er eerst geloof gewerkt moet worden voordat de Heilige Doop een versterking kan zijn, hoe kunt u dan eigenlijk kleine kinderen dopen? Want die kunnen toch nog niet geloven? Die kunnen toch nog geen belijdenis van hun geloof afleggen? Hoe zit dat dan? En degenen die zo denken, ja, die moeten eigenlijk een keuze gaan maken tussen twee dwalingen. Of zij moeten de kinderdoop dan maar verwerpen en zeggen: Nee, zo kan het niet, want er moet toch eerst waar-zaligmakend geloof zijn, wil de Heilige Doop werkelijk een functie kunnen krijgen in het geloofsleven tot versterking van het geloof. Ja, dan moeten we de kinderdoop maar verwerpen en dan moeten we maar overgaan tot de geloofsdoop. Dat is de ene optie. En de andere optie is dat we wel zeggen: We dopen wel de kinderen, maar we gaan uit van een veronderstelde wedergeboorte, totdat het tegendeel zal blijken. Ja, als het dan zo is, dan moeten we toch wel uitgaan van het feit dat er in die kleine kinderen het waar-zaligmakende geloof al aanwezig is. Want anders kunt u ze toch niet laten dopen?

Nou gemeente, ik ga daar vanmiddag niet nader op in. Dat hoop ik de volgende keer te doen. Maar we kunnen op grond van Gods Woord de kinderdoop absoluut niet verwerpen. Dat zou zo'n belediging zijn voor die grote Verbonds-God, Die in het Oude Testament de besnijdenis heeft ingesteld bij kinderen van acht dagen oud. Moeten we er dan maar van uitgaan dat kinderen die gedoopt zijn, wedergeboren zijn? Ook dat niet. En toch is deze dwaling in de kerken van Nederland binnengeslopen. Er zijn ook gemeenten waar gedoopte kinderen worden gezien als weder geborenen. En dat heeft een ernstig gevolg voor de prediking. Want dan wordt in de prediking de noodzaak van de wedergeboorte niet meer gepredikt. Dan klinkt er alleen nog de oproep om te geloven, en klaar is het. Want ja, de Doop is het bewijs van de wedergeboorte. Kind van God zijn is een automatisme geworden. En wie dat meent, heeft afgedaan met de belijdenis waarmee ons Doopsformulier begint en die o zo Bijbels is. Dat wij, gemeente, en hoort u dat nou deze middag? Dat wij zoals we hier zitten, met onze kinderen, in zonde ontvangen en geboren zijn, en daarom kinderen des toorns zijn, zodat we in het rijk Gods niet kunnen komen, tenzij wij van nieuws geboren worden. Kijk, dat is heldere taal.

Daaruit blijkt nu de noodzaak van de wedergeboorte, ook in het leven van gedoopte kinderen. Ja, misschien zegt u: Ja dominee, daar ben ik het hartelijk mee eens. Dat eerste deel van het Doopsformulier, daar val ik van harte bovenop. Nee, het kan niet zo zijn dat we ervan uit moeten gaan dat alle gedoopte kinderen al gelijk wedergeboren zijn. En ik geloof ook niet dat in de Heilige Doop de zonden worden afgewassen. Dat kan alleen door het bloed van Christus. En ik en mijn kinderen kunnen alleen maar vernieuwd worden door de krachtige werking van de Geest van Christus. Maar vergist u zich niet, gemeente, want al kunt u dat met volle overtuiging belijden en zeggen, dan nog kunnen er dwalingen komen. Ook als ze er zo over denken, dan kan het nog naar twee kanten uitvallen. En zo zijn er ook in de kerk van Nederland, ook in de rechtse flank van de kerken, dwalingen gekomen. Dat zelfs de Doop onderschat kan worden. En dat er ook zijn in de kerk van Nederland die de Doop overschatten.

Wat gebeurt er als u de Heilige Doop gaat overschatten. Ja, dan komt u met woorden als: Wij zijn toch in het verbond, wij zijn toch Abrams zaad, we zijn gedoopt, we zijn ingelijfd in de gemeente des Heeren. En wij wandelen naar Gods Woord en we doen ons best. Nee, we zijn niet zoals die is en zoals die is. Maar als dat alles er nou is zonder wedergeboorte, gemeente, wat dan? Hoe zou de Heere het nou wegen als u straks voor de rechterstoel staat met alleen maar uitwendige godsdienst? Wat moet het zijn als u straks voor de rechterstoel staat met een heel verkeerd beeld over de Heilige Doop? En als u hebt gedacht dat u met het gedoopte voorhoofd er al zou zijn. O gemeente, dan gaat u met een gedoopt voorhoofd verloren. Zult u geloven dat dat mogelijk is?

Wat zal dan het Doopwater branden in de rampzaligheid! Want u hebt de weg geweten en lager kon de Heere niet afdalen dan om te zeggen: Ik wil u God zijn. Maar als u altijd maar uitwendig bent voortgegaan, denkend dat het wel goed zou komen, dan moet de Heere zeggen: Daar walg Ik nou van. Want Ik zie naar waarheid in het binnenste. O, ziet u wel dat het met de Heilige Doop zo op een dwaalweg kan komen, dat er mensen zijn die het overschatten en er meer inleggen dan er feitelijk in te vinden is. Maar onderschatten kan ook. Dat u nooit inzit over de diepe betekenis van de Heilige Doop. Dat u het van harte eens bent met dopen. En natuurlijk laat u uw kind dopen, want dat hoort.

En zo hebben ze bij de Doopvont gestaan, vaders en moeders in ons midden. Maar daarom is het wel eens goed om deze middag terug te denken en tot uzelf in te keren. Hoe, hoe hebt u gestaan met uw kind bij de Heilige Doop? En wat is daaruit voortgekomen in de opvoeding van uw kinderen? Want we kunnen het uit bijgeloof doen. Maar we kunnen het ook uit gewoonte doen. En wat ziet u dikwijls gebeuren als het uit gewoonte gaat? O ja, dan hebben we ons kind ten Doop gehouden en we zijn een beetje onder de indruk geraakt in het uur van dopen. Daarna gaan we de kerk uit en dan...

Dat er geen worstelingen liggen aan de troon der genade, of de Heere de diepe betekenis van de Doop wil toepassen in het hart en leven van uw kind. O, u bidt er wel om, maar het is niet in waarheid. En dat u nooit eens met uw kinderen spreekt dat ze een recht van toegang hebben tot die troon der genade. Dat u nooit eens tegen die kinderen zegt: Mijn kind, luister eens, je bent gedoopt. En weet je wat dat nou betekent? Dat de Heere je heeft toegezegd dat je een nieuw hartje kan krijgen. Dat er bij de Heere vergeving van zonden is. Dat de Heere die belofte heeft willen ondertekenen met Zijn heilige Namen. En Hij wil zo graag jouw God zijn. Nee, dan hoort u die klanken niet, want dan bent u al gauw een verbondsmatig mens, of u bent dit of dat, of ik weet niet wat er allemaal gezegd wordt.

Weet u wat ik zo erg vind? Dat dat dierbare woord, want dat is het, dat dierbare woord 'verbond' door de jaren heen zo besmet is geraakt. Dat er zoveel over gebakkeleid is en over geruzied is. Dat we de diepe betekenis ervan zo kwijtgeraakt zijn. En daarom zijn er ook in de bevindelijke kringen dwalingen binnengekomen. Wat is het nodig dat we ook op dat punt weer een Reformatie zouden krijgen in de kerk om het juiste licht op de Heilige Doop te mogen zien. Laat dat ook ons gebed mogen zijn: Heere, maak ook op dat punt in Uw Woord mijn gang en treden vast, opdat we gaan verstaan wat God bedoeld heeft met die prachtige, diepe uitdrukking, dat de Heilige Doop het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonden is.

2. Hoe Gods Woord dat bedoelt

Dat brengt ons bij onze tweede gedachte: Hoe Gods Woord dat bedoelt. Wanneer de onderwijzer in vraag 73 spreekt over het bad der wedergeboorte en over de afwassing der zonden, dan grijpt hij terug naar het laatste gedeelte van antwoord 71 van Zondag 26. Want ja, daar worden die uitdrukkingen genoemd. De leerling zegt dat de Schrift spreekt over de Doop als het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonden. Zo spreekt dus Gods Woord erover. Eigenlijk moet ik het anders zeggen, en dat doet de Catechismus ook: Zo spreekt de Heilige Geest erover. Want de Heilige Geest is de Auteur van Gods Woord. Maar wat bedoelt de Heere daar nou mee? Wat bedoelt de Heilige Geest nou met die twee diepe uitdrukkingen: Het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonden, en dat in het licht van het sacrament van de Heilige Doop?

Laten we die uitdrukkingen eens even bekijken. Eerst maar eens die uitdrukking 'bad der wedergeboorte'. Deze uitdrukking vinden we in de brief die Paulus schreef aan zijn geestelijke vriend Titus. Paulus had hem geschreven over dat grote wonder dat God de Vader gedaan heeft met het Kerstfeest. Hoe de zaligmakende genade verschenen is aan alle mensen. Dat wil zeggen dat God Zijn Zoon gezonden heeft in deze wereld, in deze verloren wereld, als Zaligmaker. Ja, dat is Zijn Naam, dat is ook Zijn werk. ‘*Want Hij zal Zijn volk zalig maken van hun zonden’* (Mattheüs 1:21b). Daarom zond God Zijn Zoon naar deze aarde. Op deze zondige wereld was geen mens meer te vinden die door de werken der wet gerechtvaardigd zou kunnen worden.

Maar nu heeft God een andere weg uitgedacht. Dat is de weg van Zijn genade, een weg die in de stilte van de nooit begonnen eeuwigheid is uitgedacht. En hoe kan nu een zondaar zalig worden? Dan schrijft Paulus aan Titus: *'niet uit de werken der rechtvaardigheid die wij gedaan hadden, maar naar Zijn barmhartigheid, door het bad der wedergeboorte en vernieuwing des Heiligen Geestes'* (Titus 3:5). Als Paulus dat zo aan Titus schrijft, dan heeft hij daarmee de Doop voor ogen. En wat schrijven onze kanttekenaren dan? Dat is door de wedergeboorte en de vernieuwing des Heiligen Geestes, die als een waterbad is, waardoor de vuiligheden van onze zonden gewassen en gereinigd worden, waarvan het waterbad van den Doop een teken en zegel is. Kijk, dat is nu de Bijbelse bedoeling van de eerste uitdrukking: Bad der wedergeboorte.

En dan die tweede uitdrukking: De afwassing der zonden. Die uitdrukking komen we tegen in Handelingen 22, wat we samen hebben gelezen vanmiddag. Daar vinden wij Paulus die voor de Joden een rede houdt. En wat gaat hij doen? Hij gaat zijn roeping verdedigen. Maar meer dan dat, hij mag ook iets vertellen over de weg die de Heere met hem gegaan is. Ziet u wel dat u bij tijden wel eens wat mag zeggen, kind des Heeren in ons midden? Dat u datgene wat u van de Heere ontvangen hebt echt niet voor uzelf hoeft te houden. Maar als er een moment en een gelegenheid komt, vertel dan maar eens wat de Heere aan uw ziel gedaan heeft.

Dat doet Paulus hier ook. Heel eenvoudig vertelt hij wat er gebeurde op de weg naar Damascus, hoe de Heere Zijn dienstknecht Ananias gezonden heeft om hem te wijzen op de Christus. Dat woord heeft de Heilige Geest willen gebruiken om het geloof in Christus te werken, zodat hij in zijn ziel in Christus de vergeving der zonden mocht zoeken en vinden. En toen Ananias bespeurde wat de Heilige Geest in het hart van Saulus van Tarsus gedaan heeft, zei hij: *'En nu, wat vertoeft gij? Sta op, en laat u dopen en uw zonden afwassen, aanroepende den Naam des Heeren'* (Handelingen 22:16).

Hier horen wij hoe de Heilige Doop dus omschreven kan worden als de afwassing der zonden. Nee, daarmee is de Doop niet de afwassing der zonden, maar het wijst heen naar de afwassing der zonden. Kijk, dat bedoelt de Heilige Geest. En daarom staat het zo geschreven in het Woord van God. Waar komt het dus op aan, gemeente? Op het juiste lezen van de Schrift. En dan denk ik weer even aan de preken over de kamerling, die daar in de boekrol van Jesaja zat te lezen op die woeste weg naar huis. En als er dan in de Bijbel staat in Handelingen 8 dat hij las, dan wordt er een woord gebruikt: Hij las nauwkeurig. Hij las elke keer weer opnieuw, daarbij las hij ook hardop. Dat is een lezen dat gaat gepaard met het gebed: 'Want d' oop'ning van Uw woorden zal gewis, gelijk een licht, het donker op doen klaren' (Psalm 119:65 ber.) Dan is de vraag op zijn plaats, gemeente, die de Heere Jezus eens stelde aan een wetgeleerde die tot hem kwam met de vraag: *'Meester, wat doende, zal ik het eeuwige leven beërven?'* Weet u wat de Heere Jezus toen zei? *Wat is in de wet geschreven?*

En dan komt het: *'Hoe leest gij?'* (Lukas 10:26). En die vraag leg ik deze middag aan uw en jouw en aan mijn eigen hart: Hoe leest u? Hoe lees jij? Hoe lees ik het heilige Woord van God? Wat hebben namelijk degenen gedaan die gingen dwalen met de Heilige Doop? Die gingen alle uitdrukkingen over de Heilige Doop letterlijk nemen. En toen kwamen de dwalingen. Ze zeiden: De Heilige Doop is het bad der wedergeboorte, want ja, dat staat er. En de Heilige Doop is de afwassing der zonden, want dat staat er. En we moeten dat letterlijk nemen. Ja, zo staat het er wel, ja. Maar hoe leest gij? Kijk, en wanneer het nu gaat over de Heilige Doop, dan komen we heel veel woorden en uitdrukkingen tegen in de Heilige Schrift die ons daar onderwijs over geven.

Eén van de opstellers van de Catechismus, Ursinus, zegt in de verklaring bij Zondag 27: Er zijn in de Bijbel twee soorten uitdrukkingen. En het is best goed, gemeente, om daar vanmiddag toch eens even bij stil te staan. Want ik mag toch aannemen dat u veel in de binnenkamer te vinden bent met het opengeslagen Woord van God, toch? Daar mag toch wel veel tijd aan gespendeerd worden? En, vindt de Heere u veel bij het geopende Woord? En hoe lezen we dan? Dan is het belangrijk om te verstaan dat er in het heilige Woord van God woorden zijn die we letterlijk moeten nemen, en dat er woorden te vinden zijn die we figuurlijk moeten opvatten, zeker als het gaat om de sacramenten, ook om de Heilige Doop.

Ik ga u voorbeelden geven, opdat het helder voor u mag worden. Er zijn natuurlijk best uitdrukkingen te vinden in de Bijbel die we echt heel letterlijk moeten nemen als het gaat om de Heilige Doop. Zojuist zei ik dat in Markus 16 vers 16 staat: *'Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden.'* Nou, dat hoeven we echt niet figuurlijk op te vatten. Want als u geloofd zal hebben, dan zal het sacrament van de Doop een grote betekenis in uw leven gaan krijgen. Trouwens, dat was met de besnijdenis ook al zo. Want in Romeinen 4 vers 11 lees ik: *'En hij heeft het teken der besnijdenis ontvangen tot een zegel der rechtvaardigheid des geloofs.'* Dus voor Abraham persoonlijk was de besnijdenis een zegel, dat hij door het geloof gerechtvaardigd was. Nou, meer van zulke uitdrukkingen moeten we gewoon letterlijk nemen, als de Heere vanuit het Woord wil duidelijk maken welke functie de Heilige Doop heeft in het leven van de ware gelovigen.

Maar nu zijn er ook figuurlijke uitdrukkingen. Ursinus noemt dat sacramentele uitdrukkingen. Het teken waar het om gaat wordt beschreven alsof het die betekenis in zich heeft, en alsof het die betekenis geeft en schenkt. Kijk, en dat gebeurt nu ook met die uitdrukkingen die hier worden genoemd, dat de Heilige Doop het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonden is. Ik zou er nog een derde uitdrukking bij kunnen noemen: Petrus spreekt over *'de Doop die ons nu behoudt'* (1 Petrus 3:21). Moeten we die uitdrukkingen we dan ook niet letterlijk nemen, gemeente. Neen, want dan gaan we dwalen. En weer zeg ik het: Het water wast niet de zonden weg. En het water heiligt een mensenkind niet. Maar het wijst heen naar het bloed van Christus en naar de Geest van Christus.

Daarom moeten we zulke uitdrukkingen goed lezen. Het gaat om een teken dat heen wijst naar de betekenis. Al kunnen die uitdrukkingen soms de indruk geven dat het wel hetzelfde is. Ik ga een voorbeeld geven. U weet dat Farao eens een droom droomde. Eigenlijk twee, jongens en meisjes, over aren en koeien. En hij weet de verklaring niet. Maar dan mag Jozef een verklaring geven, geleid door de Heilige Geest van die twee dromen. En als het dan om die eerste droom gaat, over die zeven koeien die hij zo zag opkomen uit dat water, weet u wat Jozef dan zegt tegen Farao? '*De zeven koeien zijn zeven jaren'* (Genesis 41:26). Nou, daar heeft u ook zo'n uitdrukking. Natuurlijk is een koe niet hetzelfde als een jaar. Maar die koeien wijzen heen naar zeven jaren, terwijl er toch een uitdrukking wordt gebruikt: *'De zeven koeien zijn zeven jaren.'*

Nog een voorbeeld. In 1 Korinthe 10 vers 4 lees ik over die steenrots, jongens en meisjes, in de woestijn, waar Mozes op slaan moest. En toen kwam er een scheur in die steenrots, en toen vloeide er water uit, en iedereen kon eruit drinken. En er staat daar in 1 Korinthe 10 vers 4: *'En allen denzelfden geestelijken drank gedronken hebben; want zij dronken uit de geestelijke steenrots die volgde; en de steenrots was Christus.'* Nee, natuurlijk was die steenrots niet letterlijk Christus, want Christus is geen steenrots. Maar die steenrots waarop Mozes geslagen had, wijst heen naar de Heere Jezus, Die ook geslagen is en zoveel verwondingen kreeg, waar het bloed uit vloeide.

Begrijpt u nu wat Ursinus bedoelt met sacramentele uitdrukkingen? Het lijkt alsof hetzelfde wordt bedoeld, maar dat is het niet. Het teken is een heen wijzing naar de betekenis. En zo is het nu ook met die uitdrukkingen: Het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonden. Twee uitdrukkingen die gebruikt worden om de Heilige Doop te verklaren. En daarom gemeente, hoe leest u? Hoe lees jij nou de Heilige Schrift? Is die Moorman ook uw vriend en metgezel? Zodat als u het niet kan begrijpen, dat u niet snel verder leest en denkt: Nou, laat maar, ik ga morgen wel weer verder, maar dat u blijft lezen en blijft bidden: 'Heere, mag ik nu begrijpen wat hier bedoeld wordt? Er ligt soms zo'n sluier over Heere en bewaar me toch dat ik Uw Woord verkeerd zou interpreteren en verkeerd zou begrijpen. Maak in Uw Woord mijn gang en treden vast.'

Daarom kan Bijbellezen nooit zonder gevouwen handen, gemeente. Daarom kunt u nooit zonder te bidden naar Gods huis komen. Daarom kunt u ook nooit zonder bidden naar de prediking luisteren. We hebben elke keer weer een Uitlegger en een Toepasser nodig voor een zondig mens, die door Woord en Geest geleid moet worden in al de waarheid. Maar als de Heere God deze twee zendt en samen laat gaan, een Uitlegger en een Toepasser, o, wat wordt de Schrift dan een rijk document! Wat wordt de Schrift dan op een rijke wijze verstaan en beleefd, ook als het gaat om de rijkdom van de Heilige Doop. Want tenslotte ligt er in die Heilige Doop ook een rijke geloofsverzekering.

3. Hoe het ware geloof dat beleeft

Dat brengt ons bij onze laatste gedachte: Hoe het ware geloof dat beleeft. De onderwijzer gaat dus vragen aan de leerling, waarom de Heilige Geest nu op deze wijze over de Doop spreekt als het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonden. Waar wil de onderwijzer nou eigenlijk naartoe met deze vraag 73? Hij wil naar het hart van zijn leerling. En daarom, gemeente, komt deze vraag 73 deze middag ook tot u en jou. De Heere wil als het ware bij uw hart terechtkomen. De onderwijzer wil hier in de Catechismus eens weten wat er nou leeft in het hart van zijn leerling, als het gaat om de Heilige Doop. Heeft die leerling de bedoeling van de Heere begrepen? Heeft hij de bedoeling begrepen waarom de Heere de Doop het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonden noemt? En wat blijkt, gemeente: Die leerling heeft het begrepen. Hebt u het ook begrepen? Jij ook? Dan moet u eens luisteren wat de leerling als eerste gaat zeggen: Want God spreekt alzo niet zonder grote oorzaak. Daar zit dus wat achter; een grote oorzaak. En die ligt in God.

Want, gemeente, de Heilige Doop is niet alleen maar een zichtbaar waarteken, die God gegeven heeft, zodat we de beloften van het Evangelie beter zouden verstaan. Dat die bij het hoorbare Evangelie, het als het ware ook nog eens zichtbaar wil voorstellen voor de gemeente. Het is niet alleen een teken. En dan komen we bij een diepte terecht: Het is ook een zegel, waardoor de Heilige Geest in de eerste plaats de ware gelovigen wil verzegelen dat zij delen in de vergeving der zonden, en in het eeuwige leven door dat ene offer van Christus aan het kruis geschied.

Kijk, en daar heeft de leerling wat van geleerd, gemeente, om niet alleen op dat teken te zien van dat water en de besprenging, zodat die als het ware door de Heilige Geest opgeleid wordt tot de betekenis van dat water. Maar om nou vanuit die betekenis, namelijk de afwassing der zonden en de heiliging van de Heilige Geest, weer terug te mogen keren tot dat teken. Ik herhaal dat: Zo gaat het in het leven van de ware gelovigen functioneren, om het zichtbare teken te zien, om vanuit dat teken tot de betekenis te mogen komen. En als u dan iets van die betekenis heeft mogen beleven, om dan vanuit die beleving weer terug te mogen keren tot het teken. En dan wordt dat teken een zegel.

Kijk, en daarom spreekt de leerling over: Maar veel meer, een zegel. O ja, dat water predikt dat de vuilheid van de zonden wordt weggewassen. En dat teken predikt de weg waarin ik met God verzoend kan worden. Maar nu is de Doop ook een zegel. Wat betekent dat nou? Dan gaan we eerst naar het woordje 'zegel' kijken, zoals het in de Bijbel wordt gebruikt en welke betekenis dat woordje zegel had in de tijd van de Bijbel. Het gebeurde wel eens dat een koning een wet uitvaardigde. En als hij het helemaal gelezen had en gecontroleerd had op fouten of wat dan ook, en hij gaf toestemming om de wet bekend te maken aan het volk, dan nam hij zijn ring en zette met zijn ring het zegel onder de wet, onder dat document.

En daar wilde de koning twee dingen mee zeggen: Wat hier in dit document beschreven staat, is niet te herroepen. En het tweede wat de koning met dat zegel wilde duidelijk maken: Wat in dit document staat geschreven, is voluit de waarheid. Dus onherroepbaar en de waarheid. Zo wordt de Doop een zegel voor de ware gelovigen. Nadat de Heilige Geest het geloof gewerkt heeft in de ziel, gaat de Heere door middel van dat sacrament het zegel erop zetten. En daarmee verzegelt Hij Zijn eigen werk in de ziel. *'Ik zal geven dat hun werk in der waarheid zal zijn; en Ik zal een eeuwig verbond met hen maken'* Jes. 61:8). Dat is het eerste. Maar er is nog iets over dat zegel te zeggen. Want weet u, in de tijd van de Bijbel droegen rijke mannen inderdaad een zegelring. Niet alleen koningen, maar ook rijke mannen. Soms hadden ze die zegelring aan hun vinger zitten, maar soms hadden ze die zegelring ook aan een koord om hun nek. En dat droegen ze zo om hun nek, dat de zegelring precies op hun hart hing. Zo'n zegelring was voor zo'n rijke man een heel kostbaar bezit. Hij kon zeggen: Deze zegelring is van niemand anders, niemand heeft er recht op, het is mijn bezit.

En tegen die achtergrond neem ik u een ogenblik mee naar Hooglied 8 vers 6. En daar hoor ik de bruid aan de Bruidegom wat vragen. Ze vraagt aan haar Bruidegom: Mag ik zo'n zegelring van U zijn? *'Zet mij als een zegel op Uw hart, als een zegel op Uw arm.'* Met andere woorden: Laat mij toch weten dat ik Uw eigendom ben. Mag ik Uw zegel zijn? Zie, daar hebt u nog een betekenis van het woordje 'zegel'. Het symboliseert het eigendomsrecht. En nu terug naar de Heilige Doop, wat zo'n kostbaar zegel wordt voor de Kerk des Heeren. Want door de Doop wordt het geloof versterkt. En gaat de Heilige Geest het zegel erop zetten. En wat betekent dat nou? O, dat het deze middag eens tot troost mag zijn voor iemand waar het zo donker geworden is, die het niet meer kan bekijken en denkt: Zou nu de diepe betekenis van de Heilige Doop ook voor mij, vuile zondaar, nog waarde kunnen hebben?

Wat wil de Heere nou verzegelen door de Doop in het leven van de ware gelovigen? In de eerste plaats: 'k Zal nooit herroepen 't geen Ik eenmaal heb gesproken, 't Geen uit Mijn lippen ging, blijft vast en onverbroken (Psalm 89:1 ber.). En het tweede wat de Heere wil verzegelen is: 'Datgene wat Ik tot u gesproken heb vanuit het Woord, daar kunt u op aan, dat is Mijn waarheid.' *'God is geen man, dat Hij liegen zou, noch eens mensen kind, dat het Hem berouwen zou; zou Hij het zeggen en niet doen, of spreken en niet bestendig maken?'* (Num. 23:19). En het derde waar de Heere Zijn kerk mee wil verzegelen door de Doop is: U bent Mijn eigendom. Ik heb Mijn dierbaar bloed gestort. Dat laat Ik toch zien in de Heilige Doop, in die paar druppels water. Dat wijst nu heen naar al die bloedstortingen die Ik heb gebracht. En dat bloed heb Ik gestort voor u, Mijn kind, om u door dat bloed tot Mijn eigendom te kopen. Gemeente, begrijpt u nu dat de leerling zegt: Maar veelmeer, omdat Hij ons door dit Goddelijk pand en waarteken wil verzekeren, dat wij zo waarachtiglijk van onze zonden geestelijk gewassen zijn, als wij uitwendig met het water gewassen worden.

O, nu gaat de Heere verzegelen dat Zijn kerk Zijn wettig eigendom geworden is, gekocht met Zijn bloed. Dan is dat het zegel van een Drie-enige God, gemeente. Dan is het net alsof de Heere Jezus in de Heilige Doop tot Zijn kinderen komt en zegt: Kijk nou toch eens naar dat water, overdenk toch eens uw Doop, en geloof toch de genade die er in Mij te vinden is. Dat Ik om uwentwil arm geworden ben, daar Ik rijk was, opdat gij door Mijn armoede onuitsprekelijk rijk zou worden.

O, gemeente, dan komt God de Vader in het teken van de Heilige Doop. En Hij gaat Zijn kinderen verzekeren van Zijn hartelijke liefde, die van eeuwigheid tot eeuwigheid is. En Hij zet als het ware het zegel erop: *'Is niet Efraïm Mij een dierbare zoon, is hij Mij niet een troetelkind? Want sinds dat Ik tegen hem gesproken heb, denk Ik nog ernstiglijk aan hem; daarom rommelt Mijn ingewand over hem; Ik zal Mij zijner zekerlijk ontfermen, spreekt de HEERE'* (Jeremia 31:20). Ja, dan komt ook de Heilige Geest in de Doop om het zegel erop te zetten, waarvan de Heere Jezus gesproken heeft: *'En Ik zal den Vader bidden, en Hij zal u een anderen Trooster geven, opdat Hij bij u blijve in der eeuwigheid'* (Johannes 14:16).

O, wat een genademiddel is toch de Heilige Doop. Daarmee wil de Heilige Geest het geloof te versterken wat Hij Zelf heeft gewerkt! O ja, dat kan wel onderscheiden zijn. Want er zijn onder Gods kinderen die de zekerheid nog missen, waardoor ze kunnen zeggen: Mijn zonden zijn vergeven in het bloed van Christus, en ik mag bemerken dat de Geest mij vernieuwd heeft. Die niet durven zeggen dat ze het eigendom van Christus zijn. O, ze hunkeren ernaar, ze dorsten ernaar om dat te mogen weten. Maar o, als het op de man af gevraagd zou worden, durven ze toch niet te zeggen met Zondag 1 dat ik niet meer van mijzelf ben, maar van mijn lieve Zaligmaker, Die mij met Zijn bloed gekocht heeft. Zou voor zulke worstelende zondaren de Heilige Doop dan toch nog een functie kunnen hebben? Ik zou het wel denken. Want al wil de Heere dan nog niet, en al zal de Heere nog niet het zegel zetten op de vervulling van de belofte. Dan wil Hij nog het zegel zetten op het Woord wat Hij gesproken heeft. Daarom vindt u zulke mensen die de zekerheid missen, maar toch zo uitzien naar de zekerheid nog wel eens terug in Psalm 119:25:
'Gedenk aan het woord gesproken tot Uw knecht,
waarop Gij mij verwachting hebt gegeven;
dit is mijn troost in druk, mij toegelegd;
dit leert mijn ziel U achteraan te kleven;
al hetgeen Uw mond aan mij had toegezegd,
gaf aan mijn hart vertroosting, Geest en leven.'

En als er dan weer eens een tijd van moedeloosheid aanbreekt. En u mist de kracht van dat Woord wat de Heere tot uw ziel gesproken heeft. En de duivel komt weer met zijn aanvechting, die u wil doen geloven dat het allemaal van uzelf is. Als u voelt dat de kracht in de beloften wegvloeit, en u tast weer zo in het duister. En u kan er maar niet bij, heeft dan de Heilige Doop nog een functie?

Jazeker. Dan wil Hij laten weten, dan wil de Heilige Geest door de Doop laten weten, dat de beloften die Hij u geschonken heeft, toch ja en amen zijn Christus. Dan wil de Heilige Geest laten zien: Zo zeker als het water van de Doop heeft gedruppeld, zo zeker zal Ik Mijn Woord standhouden. Psalm 111:5:
't Is trouw, al wat Hij ooit beval;
Het staat op recht en waarheid pal,
Als op onwrikb're steunpilaren;
Hij is het, die verlossing zond
Aan al Zijn volk; Hij zal 't verbond
Met hen in eeuwigheid bewaren.'
En niet één van Zijn woorden zal ledig ter aarde vallen.

En zo kan zelfs de Doop, terwijl u de zekerheid mist van die grote weldaad gewassen te zijn in Zijn bloed, toch een genademiddel zijn om het werk wat de Heere gedaan heeft in uw hart te versterken. Maar het zal rijker en constanter zijn als u mag weten dat uw zonden gewassen zijn in het bloed van Christus en dat de Geest bezig is om u heilig te maken. '*Want zovelen als gij in Christus gedoopt zijt, hebt gij Christus aangedaan'* (Galaten 3:27). Zo staat het in de Schrift. Dat ziet nu op die geloofsvereniging met de Heere Jezus Christus.

En zouden er dan geen aanvechtingen kunnen zijn? Zouden er dan geen duisternissen meer kunnen zijn als u tot die zekerheid gebracht bent? O, '*Velen zijn de tegenspoeden des rechtvaardigen'* (Psalm 34:20). Maar weet u wat dan zo'n weldaad is? Als de Heere juist in die duisternissen, in die aanvechtingen, en als u daar door die dalen loopt, u weer heen leidt naar de Heilige Doop. Om dan door die Heilige Doop toch weer te versterken wat Hij in uw ziel gegeven heeft, zodat die Heilige Doop werkelijk als een zegel mag zijn dat rust op het fundament Christus. En wat is dat zegel dan? Wat is het zegel dat de Heere juist in de aanvechting, in de beproevingen, weer wil schenken? Dit: '*De Heere kent degenen die de Zijnen zijn'* (2 Timotheüs 2:19). Wat een rijkdom toch. En dat is onherroepelijk. Dat is volmaakt de waarheid.

Ja, dan is de Doop als een zegel: Zo waarachtig ben ik van mijn zonden gewassen, als ik zie dat het water van de Doop het vuil van het lichaam wil wegwassen. Dan wordt de Doop een zegel dat zegt: '*Mijn Liefste is mijn, en ik ben de Zijne'* (Hooglied 2:1) Vrees niet, wat er dan ook op uw pad gebracht wordt, hoe de duivel u ook aanvecht, hoe zwak het geloof ook kan worden, en wat er ook op u af kan komen. Vrees niet, want Christus, ja, de Drie-enige God wil het in de Doop verzegelen: *'Maar nu, alzo zegt de HEERE, uw Schepper, o Jakob, en uw Formeerder, o Israël: Vrees niet, want Ik heb u verlost; Ik heb u bij uw naam geroepen, gij zijt Mijne.'* (Jesaja 43:1).

Amen.

Zingen: Psalm 68:7:
Gelijk een duif, door 't zilverwit,
En 't goud, dat op haar veed'ren zit,
Bij 't licht der zonnestralen
Ver boven and're voog'len pronkt,
Zult gij, door 't Godd'lijk oog belonkt,
Weer met uw schoonheid pralen.
Wanneer Gods onweerstaanb're hand
De vorsten uit het ganse land
Verstrooid had en verdreven,
Ontving zijn erfdeel eed'ler schoon,
Dan sneeuw, hoe wit zij zich vertoon',
Aan Salmon ooit kon geven.

Dankgebed.

Zingen: Psalm 89:14:
"Dan zal Ik hen, die dwaas en wreev'lig overtreên,
Bezoeken met de roe en bitt're tegenheên;
Doch over hem Mijn gunst en goedheid nooit doen enden.
Niet feilen in Mijn trouw, noch Mijn verbond ooit schenden;
'k Zal nooit herroepen 't geen Ik eenmaal heb gesproken,
't Geen uit Mijn lippen ging, blijft vast en onverbroken."

Zegenbede.